«Engler og barnesanger»

– og estetikk og religion

AV IRENE TRYSNES

Denne artikkelen tar for seg funn fra et forskningsprosjekt om religion og estetikk. Artikkelen ser på hvordan ulike religiøse miljøer nærmer seg hverandre og blir likere i uttrykksformer. I katolske og karismatiske ungdomsmiljøer synges de samme lovsangene. Lovsanger og kristne barnesanger legger vekt på positive elementer ved troen, tekstene forenkles og følger populærkulturelle trender. Miljøene preges av populærkulturelle uttrykk og opplevelser, og følelser tillegges stor vekt. Elementer fra ulike trosretninger trekkes også inn, og ny teknologi er med på å strømlinjeforme miljøene og gi dem et konsertpreget uttrykk.

IRENE TRYSNES, f 1976, førsteamanuensis fakultet for samfunnsvitenskap, Universitetet i Agder, serviceboks 422 4606 Kristiansand, irene.trysnes@uia.no

Hva har en englekongress i Vejle til felles med kristne barnesanger? Eller en taus retreat og en kristen rockekonsert? I denne artikkelen skal jeg oppsummere noen funn fra et forskningsprosjekt om religion og estetikk.

Fra 2010 til 2013 arbeidet jeg sammen med flere forskere i prosjektet *Religion som estetiserende praksis* (heretter Resep). I dette prosjektet har vi vært opptatt av å studere hvordan religiøse uttrykk endres og omformes i vår tid og hvordan estetikk, sanselige uttrykksformer og følelser tillegges stor vekt. En viktig arbeidshypotese for prosjektet har vært at det skjer en estetisering av religiøst liv. Med utgangspunkt i denne arbeidshypotesen har vi studert ulike sider ved religiøst liv i Norge. Noen prosjekt har fokusert på religiøs arkitektur, kunst og bygninger (Repstad og Tønnesen 2013). Andre har sett på musikk, sang og estetiske uttrykk (Repstad og Trysnes 2013). Prosjektet har også utformet en nettutstilling som presenterer de ulike temaene vi har forsket på ved hjelp av bilder, film og korte tekster (<http://prosjekt.uia.no/resep/>).

I dagligtalen forbindes ofte estetikk med det skjønnne og vakre, men i dette prosjektet handler det også like mye om det heslige, stygge og provoserende. Estetikk brukes ofte synonymt med det sanselige. Man kan for eksempel snakke om estetisk nytelse, og begrepet anvendes innenfor en rekke disipliner som kunsthistorie, film, litteratur, musikk og religion. Ordet kommer fra det greske ordet *aisthesis* som «betyr fornemmelse eller sans og *aisthetikos* sansende» (Bale 2009:10). Estetisering forstås her som en «(...) prosess der sanseintrykk øker sin betydning i forhold til andre perspektiver som moralsk verdi, sannhetsinnhold og praktiske funksjonelle hensyn» (Repstad 2013:14). Estetisering anvendes her i vid forstand og omhandler religiøse uttrykksformer, følelser og opplevelser. Flere av prosjektene peker på at følelser og opplevelser tillegges stor vekt i ulike religiøse kontekster. Når man vektlegger sanseorienterte uttrykksformer, tones andre elementer, som for eksempler dogmatisk innhold, ned, noe som også fører

til konfesjonelle likedannelser. I denne artikkelen vil jeg hovedsakelig presentere funn fra tre studier jeg har arbeidet med i Resep-prosjektet. Jeg vil fokusere på hvordan estetisering preger ulike religiøse miljøer på tvers av trostilhørighet.

De nevnte studiene er presentert mer utfyllende i boka *Fra forsakelse til feelgood* (Repstad og Trysnes 2013) og vil bare kort introduseres her. Fra 2010 til 2011 gjorde jeg feltarbeid i fem ulike kristne ungdomsmiljøer. Jeg deltok på møter, festivaler og hadde samtaler med ledere og deltakere. Miljøene ble valgt ut med henblikk på teologisk bredde. To av miljøene var tilknyttet den norske kirke, det ene med en relativt løs tilknytning. Et miljø var tilknyttet en pinsekarismatisk menighet, ett katolsk og det siste var ungdomsmøter og festivaler i regi av organisasjonen Ungdom i Oppdrag (Trysnes 2013A). I tillegg til denne studien har jeg også gjort et mindre feltarbeid som tok for seg sang og dans som meditative praksiser innenfor englebevegelsen, mindfulness og retreatbevegelsen (Larsen og Trysnes 2013) 1, samt en analyse av endringer i tematikk og innhold i kristne barnesangbøker (Trysnes 2013B). Utgangspunktet for disse studiene er å studere religion nedenfra og fokusere på den religiøse hverdagsferingen eller *lived religion* (Ammerman 2006, McGuire 2008).

The study of lived religion includes attention to how and what people eat, how they dress, how they deal with birth and death and sexuality and nature, even how they modify hair and body through tattoos or dreadlocks» (Ammerman 2007:190).

Lived religion opptrer både innenfor og utenfor det organiserte religiøse livet og handler

om kroppsliggjorte erfaringer og hvordan mennesker tar bruk av symboler, artefakter og ritualer i dagliglivet for å skape mening. Ofte kombineres elementer fra ulike trosretninger:

«Englekurs, healing og ulike meditasjonsformer inneholder alle elementer av religiøs tankegods, men har en mer løselig organisering og appellerer til moderne, søkende mennesker. Alle disse tilbudene kan fritt benyttes uten å ekskludere hverandre, og man kan plukke og velge etter behov. Populærkulturen er også med på å forme den institusjonaliserte religiøsiteten, og religion foregår i dag stadig mer på tvers av tidligere grenser og rammer. Dette gjør at man må se etter religion også i ikke-religiøse sammenhenger (...)» (Larsen og Trysnes 2013:261).

NYE UTTRYKKSFORMER OG TRENDER

Jeg vil som nevnt fokusere på likhetstrekk mellom de ulike studiene, og et interessant trekk er hvordan populærkulturelle uttrykk på ulikt vis preger de ulike miljøene. Ungdomsmiljøer er ofte raske til å ta i bruk nye virkemidler og modaliteter. Nye stiluttrykk brytes mot gamle, og kan også gå på tvers av og utfordre verdier. La meg gi noen eksempler. Da ungdommer kom trekkende med slagverk til kirken, holdt mange av de eldre seg for ørene og kalte musikken for stygg og djevelsk. Mange av de samme reaksjonene opplevde også de første som danset i kirker og bedehus. I dag er dette uttrykk som i de fleste tilfeller er akseptert og også er en naturlig del av norsk kirkeliv. Men fortsatt skjer det stilbrytninger på tvers av generasjoner. En av lederne i et av de kristne ungdomsmiljøene jeg har studert, forteller at det fortsatt er noen

1Studien som tok for seg sang og dans som meditative praksiser, ble gjort sammen med Alexandra Irene Larsen med støtte fra Areopagosstiftelsen.

eldre som snur i kirkedøra dersom de ser slag-verket stå fremme.

Ungdom er ofte de første til å ta i bruk ny teknologi, musikk og så videre. Derfor fortøner de seg også som trendsettere for de yngre og kanskje som opposisjonelle for eldre generasjoner som beskrevet i forrige avsnitt. Estetiske uttrykk forhandles og brytes mellom generasjoner og også på tvers av religiøse skiller. Ungdom begynner med noe nytt, de tar inn populærkulturelle elementer, og den eldre generasjon tillater dette for å holde ungdommen i kirker og bedehus. Mange eldre må gi tapt for teknologiske nyvinninger, noe som gir yngre generasjoner store muligheter til fritt å utforme møtene ut fra egen smak og stil.

Ungdom er opptatt av underholdning og selvrealisering, noe som preger deres religiositet. Mye av det religiøse innholdet som formidles, kan beskrives som *edutainment*, altså en blanding av underholdning og formidling av tro (Mikkola, Niemelä og Petterson 2007, Lövheim 2007).

Det sterke fokuset på underholdning kombinert med forkynnelse er også tydelig i trosopplæringen i Den norske kirke (Høeg og Trysnes 2012) og i kristne barnesanger (Trysnes 2013). Svært mange nye kristne barnesanger kan karakteriseres som «sprudlesanger». Rent musikalsk følger mange av dem populærmusikalske trender og kan kategoriseres som «kristne hits for kids». Innholdsmessig legges det opp til sanger som har morsomme tekster og gjerne bevegelser til. De dystre og kompliserte temaene er stort sett forsvunnet. Sangene er enkelt oppbygd og tar for seg glede, Guds omsorg og Jesus som venn. Et annet trekk ved mange av de nye kristne barnesangene er at de har et dobbelt fokus. De fokuserer på det frie, autonome barnets egenverdi, samtidig som de omhand-

ler Guds omsorg og kjærlighet. Sangen «Samlingsstund» er et godt eksempel på vår tids kristne barnesanger:

Om jeg er sinna, na, na, na, na, na
Eller glad, la, la, la, la, la, la
Maur i rompa, ompa pa
Le litt da, hahaha
Bli med på samlingsstund med Jesus
Jesus vil ha alle, vil ha alle med
Vi lærer om det beste livet
Hvor store ting kan skje

(sang fra Søndagsskolen, forf. ikke oppgitt)

Musikk vekker reaksjoner. Det handler om ulik smak og stil, og musikken er i stadig forandring fra generasjon til generasjon. Det samme gjelder dans, møteform, religiøs kunst og arkitektur. I kristne ungdomsmiljøer anvendes ofte populærkulturelle uttrykk, og i en del tilfeller omformes disse og fylles med religiøst innhold. Man skriver om sanger, bruker kommersielle reklametekster til å fremstille det religiøse innholdet på T-skjorter, plakater og så videre. Det handler om å bygge en felles identitet, som både er lik og ulik det vi kan kalle mainstream ungdomskultur.

For mange kristne ungdommer knyttes tro til kroppslige og følelsesmessige erfaringer, og det er mange eksempler på at lovsangen er inngangsporten til de gode opplevelsene. Lovsang har i dag inntatt de fleste kristne ungdomsmiljøer, og man snakker ofte om en «lovsangsvekkelse» som har inntatt menigheter i store deler av verden. I katolske ungdomsmiljøer sang man flere av de samme sangene som man gjorde i karismatiske miljøer. Lovsang kan beskrives som en ritualisert praksis som vies stor plass i kristne ungdomsmiljøer. Den kan beskrives som en form for allsang, men her legges vekten på inderlighet, opplevelser og ekspressive uttrykksformer. Flere ungdomsmiljøer

bruker i dag egne lovsangsprogram, som for eksempel *Easyworship*, hvor tekstene slås opp på storskjerm med rullerende bilder til. Den teknologiske utviklingen fører til en standardisering av møtene i de ulike ungdomsmiljøene slik at de formmessig skiller seg lite fra hverandre. Ny teknologi har gitt mange nye muligheter, men den har også gjort at møteformen styres innenfor samme rammer og sys over samme lest.

Lovsangene skiller seg fra for eksempel mer tradisjonelle salmer ved at de har en sterk fokusering på den intime gudsrelasjonen. Det er ofte enkle tekster som gjentas flere ganger mens man står med lukkede øyne og løftede hender og synger. I lovsangene står den personlige gudsrelasjonen og gudsnærværet i sentrum. Mer belærende aspekter er nærmest forsvunnet i moderne lovsanger. Det samme gjelder bruken av bibelske narrativer som tidligere var fremtredende i mange salmer.

He is jealous for me,
Loves like a hurricane, I am a tree,
Bending beneath the weight of his
wind and mercy.
When all of a sudden,
I am unaware of these afflictions
eclipsed by glory,
And I realize just how beautiful you are,
And how great your affections are for me.

And oh, how he loves us, oh,
Oh, how he loves us,
How he loves us all.

(John Mark McMillan)

Rent tematisk er fokuset ofte rettet mot Guds kjærlighet og berøring av enkeltmennesket. Tekstene har et positivt innhold med temaer som kjærlighet, glede, godhet, trygghet og så videre. Lovsangens repeterende karakter kan minne om chanting eller noen former for

meditasjon. På retreaten representerer musikken et viktig element. Den er en vei inn i stillheten og fungerer også som en ramme eller overgang mellom ulike sekvenser. Musikken har også en liknende funksjon som vei inn i opplevelsen i englebevegelsen:

Scenen er badet i lilla lys. Deltakerne står oppreist med lukkede øyne og synger: «Asato ma sad gamaya, tamaso ma jyotir gamaya mrityor ma amritam gamaya» (oversatt: led oss fra usannhet til sannhet. Led oss fra mørke til lys. Led oss fra frykt til det evige liv). Sangen repeteres i om lag ti minutter. Kursholderen sier: «Føl det guddommelige i deg selv. Vær så snill og lukk øynene et øyeblikk. Føl hjertet ditt uansett hva det betyr for deg. Bare legg merke til det. Og når du føler hjertet ditt, kan du føle englene danse der inne. Ved å si disse ordene har du invitert hele den guddommelige virkeligheten inn i hjertet ditt. Legg merke til hvordan det sprer seg til kroppen. Det er ikke noe rett eller galt. Jeg inviterer deg til å føle denne energien gjennom kroppen, gjennom huden. Føl hvordan energien utvider seg. Du er den guddommelige kilden for et guddommelig lys. Send din iakttakende bevissthet så langt ut i uendeligheten som du kan, føl din enhet med alt som er i universet. Føl hvor rommelig du er, og bli igjen oppmerksom på hjertet ditt. Ta den tiden du trenger og åpne øynene når du er klar»

(feltnotat fra Den nordiske englekongress i Vejle 2011).

«FEELGOOD-RELIGIØSITET»

«Er du personlig kristen,» spurte de katolske ungdommene meg. Har du opplevd Jesus? De var opptatt av min personlige opplevelse, ikke av hvilket kirkesamfunn jeg eventuelt tilhørte. Jeg fikk høre at livet ble bedre med Jesus. Jeg ville få mer glede. Bli lykkeligere. For mange ungdommer representerer

religiøs tro alt som får dem til å føle at de har det bra med seg selv (Smith 2010:42). Det handler om gode følelser, et personlig nær-
vær og fysiske opplevelser. Når ungdom skal beskrive Gud, handler det ofte om individuelle opplevelser, og argumentasjonen for å tro er at livet blir bedre, man blir lykkeligere, det handler altså om positive følelser:

«For meg så er Gud også ... noe ubeskrivelig, noe ... – hva mer? ... Si da at du sitter – du sitter i et rom, eller du sitter under et møte ... og du hører kanskje den vakreste lovsangen du noen gang har hørt – eller bare vakker lovsang – det behøver ikke være den vakreste noen gang eller noe sånt – Og ... og du kjenner at du får frysninger nedover hele kroppen, og føler at noe inni deg virker utover – og du prøver å tenke og gi en logisk forklaring på det, tenker – prøver å resonnerer deg fram da til hvorfor – hvorfor får jeg frysninger ... Du ser rundt deg, du ser at ingen vinduer er åpne, du merker at du sitter i en behagelig temperatur, så hvorfor skal du få denne følelsen? ... Det er på en måte også noe som jeg føler er Gud ... Selv om det også står at du skal ikke lete følelser – Men for meg så er det – virker det som et tegn på at Gud sier ifra at her er jeg – eller»

(Jente 18)

Troen beskrives her ut fra gode følelser og kroppslige erfaringer. Denne tankegangen er beslektet med hvordan man søker å få kontakt med sin skytsengel: «Hver engel har sin tone, sitt lys, sin smak, sin lukt, sin følelse og sin farge som den kan fremkalle i deg» (prinsesse Märtha Louise og Samnøy 2009:164). For å komme i kontakt med engelen må man «gi slipp»:

Alle i salen blir bedt om å lukke øynene, plante føttene i gulvet, ta et par dype åndedrag og gi slipp. Salen er stille. «Legg en

eller to håndflater mot hjertet, bare kjenn det fysiske hjertet mot håndflaten, hvordan oppleves det akkurat nå. (...) Kjenn etter den delen som er i kroppen. Er du til stede bare i hodet, brystet, kanskje du bare er i et ben. Igjen aksepter det, møt det i letthet kjærighet til deg selv. I hjertet ditt er det et rom, åpne opp døren til rommet og gå inn der. Hvordan er det rommet? Er det lyst dunkelt, er det mange andre mennesker der, eller er du alene? Hvis det er noen andre, takk dem for det de har lært dem og la dem gå ut døren. Vit at de har sin egen kjærighetskraft, og stol på at de kan klare seg selv. Takk dem hver og en (...) Begynn å se deg omkring i dette rommet. Skap det slik som du vil ha det. Få det materialet på gulvet som du vil ha. Skap det rommet akkurat slik du vil ha det. Vinduer, farger. Det kan være et rom som er inne eller som er ute i naturen. Vit at du kan gå tilbake til dette rommet akkurat når du vil og hvis det er noen som har gjemt seg under et skap eller i sofa vit at du alltid kan gå tilbake igjen. Lukk døren og kjenn at du er i kroppen din i armene lårene kjenn hjerteslagene under hånden takk kroppen og hjertet ditt for det den har vist deg og når du er klar kan du åpne øynene.»

(Feltnotat fra englekongress i Vejle)

Fokus på de gode og positive opplevelsene handler også om hva man fyller livet sitt med.

Eksempelvis hvis man omgås negative mennesker, så «smittes man» av deres negativitet. Kler man seg med dødninghoder og ser voldsfilmer, blir man aggressiv, og så videre. Dette blir imidlertid trukket ennå lengre ved at det også handler om hva man kler seg med, hva slags budskap man formidler gjennom stilen sin. På en kristen festival i regi av Ungdom i Oppdrag ble følgende formidlet fra scenen:

Kroppen vår består av 2/3 vann, og det er forsket på hvordan vannkrystaller reagerer og forandrer seg i forhold til vibrasjoner, tanker, musikk og ulike budskap. Dersom man fryser ned et merke, eller en tekst fra et klesplagg med negativt innhold vil vannmolekylene ødelegges. Det samme skjer med destruktive musikktekster. Dersom man isteden utsetter vannet for positive budskap, dannes de nydeligste iskrystaller. Man slutter ut fra vannets oppførsel at vi mennesker, som består av 70 % vann, reagerer. På samme måten er det når vi mennesker på ulike måter utsettes for positive og negative budskap. Derfor ønsker vi å påvirke på alle livets områder.»

Det fortelles videre om hvordan det er laget et eget klesdesign med positive tekster hvor det for eksempel står «adored» og «loved» på brystet, og at man ønsker å boikotte klesmerker med dødninghoder og destruktive tekster på. Tankegangen er her at dersom produsenten er kristen, vil plagget man går med, eller for den saks skyld kaffen man drikker, være bærer av en slags «positiv energi» og dermed være god å bruke for alle mennesker. «Ting som er laget med kjærlighet sprer kjærlighet» og «vi skal innta alle arenaer,» sier en ivrig deltaker. De viktigste arenaene for å nå de unge mener han er «klær, musikk, idoler og film, for det er dem som disippelgjør deg». Det er interessant å merke seg at vi ble presentert for den samme teorien i samtale med en englekursholder og alternativ terapeut (Larsen og Trysnes 2013: 270).

Vannmolekylteorien bygger på den japanske forfatteren og entreprenøren Masaru Emotos studier av vanndråper som utsettes for menneskelige tanker eller tale før de fryses ned. Emoto hevder at bildene vannkrystallene etterlater seg, vil være vakre eller stygge,

«beautiful» or «ugly», avhengig av om tankene var positive eller negative. Han hevder dette kan skje gjennom bønn, musikk eller ved å legge skrevne budskap ned i vann. Han selger også vann via Internett som skal ha perfekt struktur og ha helbredende virkning. Emoto har møtt krass kritikk fra vitenskapelig hold for manglende innsyn og kontroll med sine eksperimenter. Han hevder ikke selv å være noen vitenskapsmann, men holder mye foredrag og seminarer innenfor alternative kretser og har blant annet vært på seminar sammen med Prinsesse Märtha Louise. Det interessante i denne sammenheng er hvordan en karismatisk bevegelse som Ungdom i Oppdrag anvender Emotos påstander, som egentlig representerer en «new age tankegang», som konservative kristne som oftest tar sterk avstand fra. Det kan på mange måter se ut som disse bevegelsene kommer nærmere hverandre både i synet på antropologi og estetikk.

De engelske religionssosiologene Linda Woodhead og Paul Heelas argumenterer for at alternativ religiøsitet langt på vei tar over for den institusjonaliserte kirkelige religiøsiteten (Woodhead og Heelas 2005). I de miljøene jeg har undersøkt, ser det imidlertid ut til at det er en form for ekspressiv individualisert religiøsitet som preger både alternativt religiøse miljøer og kristne ungdomsmiljøer, det samme fokuset er også fremtredende i kristne barnesanger. Når den individuelle opplevelsen står i fokus, kan den bevege seg i mange ulike retninger. For kristne bevegelser som vil hevde at den eneste veien til frelse går gjennom Jesus Kristus, vil dette kunne representere en utfordring. Det samme gjelder også for englebevegelsen, men da i omvendt rekkefølge. Her vil man være kritisk til dem som hevder det kun er én vei til frelse. På nordisk englekongress fikk en av deltakerne

en Kristusvisjon hvor hun så han som en lysende skikkelse som sa: «Jeg er verdens lys.» Kvinnen som fortalte om opplevelsen, fikk liten oppmerksomhet fra kursholderne, og møtet fortsatte.

TRO SOM «DET SKJØNNE OG VAKRE»

Estetikk kan knyttes til det å felle smaksdommer, karakterisere noe som vakkert og stygt, høyverdig og lavmåls og så videre. I denne artikkelen har vi sett på nye religiøse uttrykksformer som nærmer seg hverandre på tvers av ulike religiøse kontekster. I alle disse miljøene handler estetikk om gode kroppsliggjorte erfaringer. Tradisjonelt har teologisk estetikk ofte vært forbundet med å studere Guds skjønnhet, eller Gud som skjønnhetens kilde (Von Balthasar 1982:118). Det handler om hvordan estetiske uttrykk kan brukes til å formidle denne skjønnheten, noe som ofte gir estetikken en underordnet betydning, hvor man fokuserer på funksjonalitet. En slik forståelse av koplingen mellom teologi og estetikk fremheves her fordi den langt på vei stemmer overens med estetikkforståelsen i de studerte miljøene slik jeg ser det.

Teologi er en normativ disiplin. «It is concerned with questions about the nature of truth, what constitutes a meaningful view of life, what it means to live good and fulfilling lives and to build just and peaceful communities» (Lynch 2005:184). Dette gir seg også utslag i diskusjoner om hva som kan regnes som religiøs kunst, og man skiller mellom den religiøse og den verdslige kunsten, den oppbyggelige og uoppbyggelige. Samtidig kan man fra et mer skapelsesteologisk utgangspunkt se på kunst og estetikk som verdifullt i seg selv, som uttrykk for menneskelig skaper-evne og gudgitt kreativitet. Fra et sosiologisk utgangspunkt er disse posisjonene interes-

sante fordi de sier noe om hva slags teologi som presenteres, og også hvordan de estetiske uttrykkene får implikasjoner for teologien. Form påvirker innhold og omvendt, og når formen endres og man tar inn nye elementer, vil innholdet også påvirkes. Det er interessant hvordan man i de ulike miljøene jeg har presentert, formmessig er åpne for alle typer uttrykk. Dette gjelder selvsagt innenfor visse grenser. I kristne ungdomsmiljøer fremstår man som åpen for alle typer kunstneriske uttrykk, men disse må utøves på en måte som formidler den kristne tro.

Når man ønsker å ta i bruk nye virkemidler for å kommunisere et religiøst budskap, får dette også konsekvenser for hva som presenteres. Når man for eksempel maler Gud på nye måter, utelates alltid noe fra bildet og erstattes med noe nytt. Når tradisjonelle salmer med tungt dogmatisk innhold erstattes av lovsanger på tre-fire linjer, forenkles budskapet, og mye skrelles vekk. Når man søker innover for å finne sin skytsengel, Gud eller indre balanse, bruker man ofte musikalske elementer og like formmessige uttrykk.

Den franske sosiologen Danièle Hervieu-Léger hevder religiøse ungdomsmiljøer beveger seg i retning av en «teologisk minimalisme». Min studie av kristne ungdomsmiljøer peker i samme retning. Dette skjer både i katolske og protestantiske miljøer. Hervieu-Léger hevder det skjer en standardisering av religiøse narrativer og at ungdomsmiljøer nærmer seg hverandre med en slags minste felles «trobekjennelse» som består av følgende: «God loves you, Jesus saves, and you can be healed» (Hervieu-Léger 2006:64). Fokuset ligger på den personlige erfaringen og følelsesmessige opplevelser. I de miljøene jeg har studert, skjer det liknende likedannelser på tvers av religiøs tilhørighet. Noe av dette skyldes bruk av ny teknologi

som er med på å gi mange religiøse møter og tilstelninger et konsert- eller festivalpreg. Man henter også inspirasjon fra populærkulturen og bruker stilelementer herfra til å formidle budskapet. Gjennom sosiale medier, nettsteder og blogger spres nye trender raskt på tvers av landegrenser. For å tiltrekke seg ungdom og ikke miste oppslutning er disse miljøene i stadig endring. Mye kan tyde på at denne trenden ikke bare foregår i Norge, men at dette er noe som preger religiøse ungdomsmiljøer i den vestlige verden. (Smith 2010, Hervieu-Léger 2006).

LITTERATUR

- Ammerman, Nancy T. 2014. «2013 Paul Hanly Furfy Lecture. Finding Religion in Everyday Life» i *Sociology of Religion* 75 (2) side 189–207.
- Ammerman, Nancy T. ed. 2006. *Everyday Religion: Observing Modern Religious Lives*. New York: Oxford University Press.
- Bale, Kjersti. 2009. *Estetikk. En innføring*. Oslo: Pax.
- Hervieu-Léger Danièle. 2006. «In Search of Certainties: The Paradoxes of Religiosity in Societies of High Modernity» i *The Hedgehog Review* 8 (1–2) side 59–68.
- McGuire, Meredith B. 2008. *Lived Religion: Faith and Practice in Everyday Life*. Oxford: Oxford University Press.
- Heelas, Paul og Linda Woodhead. 2005. *The spiritual revolution: Why religion is giving way to spirituality*. Malden MA: Blackwell Publishing.
- Høeg, Ida Marie og Irene Trysnes. 2012. *Menighetenes samvirke med hjemmet*. Oslo: Kirkeforskning. KIFO notat nr. 1.
- Larsen, Aleksandra Irene og Irene Trysnes. 2013. «Engledans og harpespill. Musikk og dans som meditative praksiser» i Pål Repstad og Irene Trysnes (red.) *Fra forsakelse til feelgood. Musikk, sang og dans i religiøst liv*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk side 260–276.
- Lynch, Gordon. 2005. *Understanding theology and popular culture*. Malden Mass: Blackwell.
- Lövheim, Mia. 2007. *Sökare i cyberspace: ungdommar och religion i ett modernt mediesamhälle*. Stockholm: Cordia.
- Mikkola, Teija, Kati Niemelä og Juha Pettersen (red.) 2007. *The Questioning Mind*. Tampere: Church research Institute.
- Prinsesse Märtha Louise og Elisabeth Samnøy. 2009. *Møt din Skytsengel. En innføring i å møte din unike kraft*. Oslo: Cappelen Damm.
- Repstad, Pål og Elise Seip Tønnessen. 2013. *Hellige hus*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Smith, Christian. 2010. «On 'Moralistic Therapeutic Deism' as U.S. Teenagers' Actual, Tacit, De Facto Religious Faith» i Sylvia Collins-Mayo og Pink Dandelion (red.) *Religion and Youth*. Aldershot: Ashgate side 41–47.
- Trysnes, Irene. 2013a. «Update.God.com. Estetiske uttrykk i kristne ungdomsmiljøer» i Pål Repstad og Irene Trysnes (red.) *Fra forsakelse til feelgood. Musikk, sang og dans i religiøst liv*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk side 123–143.
- Trysnes, Irene. 2013b. «Fra 'Vær forsiktig lille øye' til 'Takk min Gud for hele meg.' Endringer i kristne barnesanger» i Pål Repstad og Irene Trysnes (red.) *Fra forsakelse til feelgood. Musikk, sang og dans i religiøst liv*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk side 41–65.
- Von Balthasar, Hans Urs. 1982. *Behold the Glory of the Lord: A Theological Aesthetics. Volume 1: Seeing the Form*. Edinburgh: T&T Clark.